ASUPRA METODELOR CONVERGENTE DE ORDINUL TREI APLICATE LA REZOLVAREA ECUAȚIILOR OPERAȚIONALE NELINEARE

de

A. GAIDICI

Fie ecuația

$$P(x) = \theta \tag{1}$$

unde $P(x)$ este o operație neliniară definită într-un domeniu S complet și convex al spațiului liniar normat X și cu valori în spațiul Y de același tip. Mai presupunem că operația $P(x)$ este continuă și admite derivate în sens Fréchet pînă la ordinul trei inclusiv

Considerăm metoda de iterație [1]

$$x_{n+1} = x_n - [I + \alpha A_n]^{-1} [I + (1 + \alpha) A_n] \Gamma_n P](x_n) \tag{2}$$

care se mai poate scrie sub forma

$$x_{n+1} = x_n - [I + (I - \lambda A_n)^{-1} A_n] \Gamma_n P(x_n) \tag{3}$$

unde λ este un număr real iar

$$\Gamma_n = [P'_{(x_n)}]^{-1} \text{ și } A_n = \frac{1}{2} \Gamma_n P''_{(x_n)} \Gamma_n P_{(x_n)}.$$

În lucrarea [1] se demonstrează existența soluției $x^* = \lim x_n$ a ecuației (1) prin aplicarea metodei (2), dar din teoremele și evaluările respective nu rezultă cazurile particulare ce se obțin pentru diferitele valori ale lui λ.

În cele ce urmează vom stabili cîteva teoreme ce se referă la existența soluției $x^* = \lim x_n$ a ecuației (1) precum și la convergența metodei (3), obținînd unele rezultate cunoscute.

TEOREMA 1. *Dacă pentru aproximaţial iniţaiă x_0 sînt îndeplinite următoarele condiţii: există operaţia inversă $\Gamma_0 = [P'_{(x_0)}]^{-1}$ şi are loc delimitarea*

$$1^\circ \qquad ||\Gamma_0|| \leqslant B_0$$

$$2^\circ \qquad ||\Gamma_0 P(x_0)|| \leqslant \eta_0$$

$$3^\circ \qquad ||P''_{(x)}|| \leqslant M, \; ||P'''_{(x)}|| < N, \; x \in S\left(x_0, \frac{\eta_0}{h_0}\right)$$

$$4^\circ \qquad h_0 = B_0 M \eta_0 \begin{cases} < \dfrac{\sqrt{(2-|\lambda|)^2+8}-(2+|\lambda|)}{2|1-\lambda|}, & |\lambda| \neq 1 \\[2ex] < \dfrac{2}{3}, & |\lambda| = 1 \end{cases}$$

$$5^\circ \qquad E_0 h_0 < 1$$

unde

$$E_n^2 = \frac{1}{H_n^2}\left[\frac{|1-\lambda|\,(2-|\lambda|)\,h_n-(1-|\lambda|)\,h_n+2}{2(2-|\lambda|\,h_n)^2}+\frac{N[2+(1-\lambda)h_n]}{6B_n M^2(2-|\lambda|\,h)^2}\right]$$

şi

$$H_n = 1 - h_n\left(1+\frac{k}{2-|\lambda|\,h_n}\right)$$

atunci ecuaţia (1) *admite cel puţin o soluţie* $x^* \in S\left(x_0, \frac{\eta_0}{h_0}\right)$, x^* *fiind limita şirului* $\{x_n\}$ *dat de formula* (3). *Rapiditatea convergenţei este caracterizată de relaţia*

$$||x^* - x_n|| \leqslant \frac{\eta_0}{h_0}(E_0\,h_0)^{2n-1} H_0^n \tag{4}$$

Demonstraţie. Arătăm că pentru aproximaţia x_1 condiţiile $1^\circ - 5^\circ$ se menţin.

a) Din (3), condiţiile $1^\circ - 4^\circ$ şi teorema lui Banach rezultă

$$||x_1 - x_0|| \leqslant \left(1+\frac{h_0}{2-|\lambda|\,h_0}\right)\eta_0 \tag{5}$$

apoi aplicînd teorema generalizată al lui Lagrange şi (5) obţinem

$$||\Gamma_0(P'_{(x_0)} - P'_{(x_1)})|| \leqslant B_0\,M\,||x_1 - x_0|| \leqslant h_0\left(1+\frac{h_0}{2-|\lambda|\,h_0}\right) < 1. \tag{6}$$

Considerăm operatorul $R_0 = [I - \Gamma_0(P'_{(x_0)} - P'_{(x_1)})]^{-1}$ pentru care $||R_0|| \leqslant \frac{1}{H_0}$. Pe de altă parte avem $\Gamma_1 = R_0\,\Gamma_0$

deci

$$||\Gamma_1|| \leqslant \frac{B_0}{H_0} = B_1, \quad B_0 < B_1 \tag{7}$$

Înainte de aplicarea formulei generalizate a lui Taylor

$$\left\| P(x_1) - P(x_0) - P'(x_0)(x_1 - x_0) - \frac{1}{2} P''(x_0)(x_1 - x_0)^2 \right\| \leqslant$$

$$\leqslant \frac{\sup \|P'''(\bar{x})\|}{3!} \|x_1 - x_0\|^3 \tag{8}$$

avem nevoie de evaluarea expresiei

$$L_0 = P(x_0) + P(x_0)(x_1 - x_0)(x_1 - x_0) + \frac{1}{2} P''(x_0)(x_1 - x_0)^2$$

care, ținînd seama de (3) pentru $n = 0$, devine

$$L_0 = \frac{1-\lambda}{2} P''(x_0) \{\Gamma_0 P(x_0)\} \{(I - \lambda A_0)^{-1} A_0 \Gamma_0 P(x_0)\} -$$

$$- \frac{1}{2} P''(x_0) \{(I - \lambda A_0)^{-1} A_0 \Gamma_0 P(x_0)\} \{x_1 - x_0\}. \tag{9}$$

Din (8), (9) și condițiile $1^\circ - 5^\circ$ deducem

$$\|P(x_1)\| \leqslant \frac{(E_0 h_0 H_0)^2 \eta_0}{B_0}. \tag{10}$$

b) Evaluarea expresiei $\eta_1 = \|\Gamma_1 P(x_1)\|$ rezultă din (7) și (10)

$$\eta_1 \leqslant (E_0 h_0)^2 H_0 \eta_0 < \eta_0 \tag{11}$$

c) Din (7) și (11) avem pentru $h_1 = B_1 M \eta_1$

$$h_1 \leqslant (E_0 h_0)^2 h_0 < h_0 \quad \text{sau} \quad h_1 \leqslant \frac{1}{E_0} (E_0 h_0)^3 \tag{12}$$

d) Ținînd seama că $h_1 < h_0$, $B_0 < B_1$ și $H_0 < H_1$ rezultă $E_1^2 < E_0^2$. Așadar condițiile $1^0 - 5^0$ ale teoremei rămîn valabile pentru aproximația x_1.

Prin inducție completă se demonstrează inegalitățile

$$B_n \leqslant \frac{B_0}{H_0^n}, \ \eta_n \leqslant (E_0 h_0)^{3^n - 1} H_0^n \eta_0, \quad h_n \leqslant \frac{1}{E_0} (E_0 h_0)^{3^n}. \tag{13}$$

Din (3) rezultă

$$\|x_{n+1} - x_n\| \leqslant \left(1 + \frac{h_n}{2 - |\lambda| h_n}\right) \eta_n \leqslant \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) \eta_n. \tag{14}$$

De unde deducem că

$$\|x_{n+p} - x_n\| \leqslant \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) \leqslant (\eta_n + \eta_{n+1} + \dots + \eta_{n+p-1}) \leqslant$$

$$\leqslant \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) H_0^n \eta_0 \frac{1 - H_0^p}{1 - H_0}. \tag{15}$$

Făcînd aici $p \to \infty$ rezultă inegalitatea (4). Din faptul că S este complet rezultă și existența limitei $x^* = \lim x_n$. Rămîne să arătăm că x^* este soluția ecuației (1). Analog ca pentru (10) obținem

$$\|P(x_n)\| \leqslant \frac{(E_{n-1} h_{n-1} H_{n-1})^2 \eta_{n-1}}{B_{n-1}}.$$

Dacă $n \to \infty$, pe baza relațiilor (13) și (16) avem $\lim \|P(x_n)\| = 0$ iar din continuitatea lui $P(x)$ și ținînd seama că $\lim x_n = x^*$ rezultă $P(x^*) = 0$. În continuare demonstrăm că aproximațiile x_n rămîn în sfera considerată $S\left(x_0, \frac{\eta_0}{h_0}\right)$. Într-adevăr

$$\|x_0 - x_n\| \leqslant \|x_0 - x_1\| + \ldots + \|x_{n-1} - x_n\| \leqslant$$
$$\leqslant \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) \eta_0 (1 + H_0 + \ldots + H_0^{n-1}) < \frac{\eta_0}{h_0}.$$

TEOREMA 2. *Dacă sînt îndeplinite condițiile:*

1°. *există* $\Gamma(x) = [P'(x)]^{-1}$ *astfel ca* $\|\Gamma(x)\| \leqslant B$ *pentru orice* $x \in S(x_0, r)$ *unde*

$$r = \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) H \eta_0 \quad \text{și} \quad H = \sum_{i=0}^{\infty} (G_0 h_0)^{2^i - 1}$$

2°. $\|\Gamma_0 P(x_0)\| \leqslant \eta_0$

3°. $\|P''(x)\| \leqslant M$, $\|P'''(x)\| \leqslant N$

4° $h_0 = BM\eta_0 < \frac{2}{|\lambda|}$

5° $G_0 h_0 < 1$ unde

$$G_n^2 = \frac{|1 - \lambda| (2 - |\lambda| h_n) + (1 - |\lambda|) h_n + 2}{2(2 - |\lambda| h_n)^2} + \frac{N[2 + (1 - |\lambda|) h_n]}{6 B M^2 (2 - |\lambda| h_n)^3}$$

atunci ecuația (1) admite cel puțin o soluție $x^* \in S(x_0, r)$. Rapiditatea convergenței este dată de relația

$$\|x^* - x_n\| \leqslant \left(1 + \frac{h_0}{2 - |\lambda| h_0}\right) H \eta_0 (G_0 h_0)^{2^n - 1}. \tag{17}$$

Demonstrația este analogă cu cea a teoremei precedente.

TEOREMA 3. *Dacă sînt îndeplinite condițiile* 1°, 2°, 4° *și* 5° *(în care se înlocuiește* N *prin* K*) ale teoremei* (1) *iar* 3° *este o condiție de tip Lipschitz, adică*

$$3° \; \|P''(x)\| \leqslant M, \; \|P''(x') - P''(x'')\| \leqslant K \|x' - x''\|, \; x', x'' \in S(x_0, r)$$

atunci ecuația (1) *are cel puțin o soluție* $x^* \in S(x_0, r)$. *Rapiditatea convergenței este dată de o relație de forma* (4).

TEOREMA 4. *In condiţiile* 1°, 2°, 4 *şi* 5° *(N se înlocuieşte prin K) ale teoremei 2, iar condiţia* 3° *este aceeaşi ca şi în teorema 3, atunci ecuaţia* (1) *are cel puţin o soluţie* $x^* \in S(x_0, r)$. *Rapiditatea convergenţei este dată de o relaţie de forma* (17).

Demonstrarea teoremelor 3 şi 4 este analoagă cu cea a teoremelor 1 şi 2. În locul formulei (8) se întrebuinţează formula [2]

$$\|P(x_1) - P(x_0) - P'(x_0)(x_1 - x_0) - \frac{1}{2} P''(x_0)(x_1 - x_0)^2\| \leq \frac{K}{3!} \|x_1 - x_0\|^3. \quad (18)$$

Observaţii :

1) Pentru $\lambda = 0, 1, 2$ regăsim rezultatele din [3], [4] şi [5]
2) Dacă în locul ecuaţiei (1) se consideră ecuaţia echivalentă

$$\tilde{P}(x) \equiv \Gamma_0(Px) = \theta \quad (1')$$

atunci expresiile ce intervin în condiţiile teoremelor respective sînt mai simple.

BIBLIOGRAFIE

[1] Каазик: Ю. Я. *Об одном классе итерационных процессов для приближенного решения операторных уравнений* Д. А. Н. СССР т. 112, 4, (1957)

[2] Верттайм: Б. А. *Об условиях применения метода Ньютона.* Д. А. Н. СССР т. 110,5 (1956)

[3] Janko B. şi Galdici A.: *Despre rezolvarea ecuaţiilor operaţionale prin metoda lui Cebîşev.* Stud. şi Cerc. Mat. Tom. 18, 8, (1966)

[4] Janko B. şi Balazs M.: *Despre rezolvarea ecuaţiilor operaţionale prin metoda hiperbolelor tangente generalizate. (II).* Stud. şi Cerc. Mat. Tom. 18, 6 (1966)

[5] Vohandu L.: *Interatsioonimeetodite varandite lahendamisel.* Dissertatsioon, Tartu, (1955)

ON CONVERGENT METHODS OF 3 ORDER FOR SOLVING NON-LINEAR OPERATIONAL EQAUTIONS.

Abstract.

The present paper is concerned to the study of solving operational equation $P(x) = 0$ by iterative methods where the operation $P(x)$ transforms the Banach space X into Y a space of the same type. We also suppose that $P(x)$ is continuous and admits Frechet derivatives to the 3 order, inclusively.

The algoritmus

$$x_{n+1} = x_n - [I + (I - \lambda A_n)^{-1} A_n] \Gamma_n P(x_n)$$

is applied, where by Γ_n and A_n the expressions $[P'(x^n)]^{-1}$ and $\frac{1}{2} \Gamma_n P''(x_n) \Gamma_n P(x_n)$ are denoted. For $\lambda = 0, 1, 2$, the results from [3], [4] and [5] are obtained.